

Tisztelt gyászoló család! Tisztelt gyászoló barátok és kollégák!

Utolsó útjára kísérjük Vesztergombi Györgyöt, a magyar nagyenergiás fizikai kutatások meghatározó alakját, az MTA Wigner FK professzor emeritusát, az ELTE TTK nyugalmazott egyetemi tanárát.

Gyászoljuk a fizikust, a tudóst.

Gyászoljuk a főosztályvezetőt, a csoportvezetőt, a témavezetőt.

Gyászoljuk a barátot, és gyászoljuk az embert.

Vesztergombi György – számunkra Gyuri – 1943-ban Mohácson született. A budapesti Piarista Gimnázium elvégzése után tanulmányait az ELTE TTK fizikus szakán folytatta. Diplomamunkáját a KFKI-ban a Magfizikai Osztályon neutronok által előidézett reakciók vizsgálatából írta. 1967-ben szerzett fizikusi oklevelet.

Gyuri kísérleti fizikusi pályafutását a Nagyenergiás Osztályon, a buborékkamra felvételeket feldolgozó csoportban kezdte. Nagy Elemérrel a semleges kaonok négy-fotonos bomlásának kiértékelésében vett részt. Hamarosan csatlakozott a szerpuhovi gyorsítón végzett kísérletekhez. Kifejlesztett módszere lehetővé tette, hogy fotók helyett az adatokat tartalmazó mágnesszalagok feldolgozására térjenek át. A szénen való kaon-regeneráció vizsgálata szolgált a kandidátusi disszertációjának alapjául (dubnai Egyesített Atommagkutató Intézet, 1974).

A kísérletek sikeres befejezése után Gyuri a Genf melletti CERN-ben dolgozott tovább. A proton-proton ütközőnyalábos gyorsítón Pierre Darriulat csoportjában a nagy merőleges impulzusú jelenségek vizsgálatával foglalkozott. 1976-tól a protonok kvarkszerkezetének vizsgálatát az SPS gyorsító műonnyalábján folytatta, a később Nobel-díjjal kitüntetett Carlo Rubbia csoportjában. A Nagy Elektron-Pozitron Ütköztető L3 kísérletének tagjaként részt vett a W és Z bozonok részletes tanulmányozásában. A kísérletek egyik fontos eredménye volt, hogy csak háromféle neutrínó létezik a természetben.

A 80-as évek közepén már Münchenben, az MPI-ben dolgozva csatlakozott az NA35 streamer-kamrás kísérlethez. Ez volt az első próbálkozás az anyag korábban nem ismert halmazállapotának, a kvark-gluon-plazmának felfedezésére. Gyuri 1990-es hazatérése után itthon, az alacsonyabb energiákon dolgozó magyar kísérleti csoportokra támaszkodhatott, a téma pedig jól illeszkedett a Zimányi József vezette elméleti nehézionfizikai műhely tevékenységéhez is. A magyar CERN csatlakozást kihasználva magalapította az NA49 együttműködés magyar csoportját Palla Gabriellával, Fodor Zoltánnal és Sziklai Jánossal. Fontos magyar hozzájárulásként megépítettük és üzemeltettük a Budapest-fal nevű repülésiidő-spektrométert. „Kvark és mértékbozon kölcsönhatások” című akadémiai doktori értekezését 1992-ben védte meg.

Erre az időszakra esik első találkozásunk is: szakdolgozati témát kereső egyetemi hallgatóként jártuk a KFKI-t. A 2-es épületet látogattuk meg utoljára, Vesztergombi professzorral szerettünk volna beszélni. Meglepetésünkre egy közvetlen, fiatalos kutatóval ismerkedtünk meg, aki lelkesen hívott Kolumbusz hajójára, a lehetőségek hajójára. Így is lett: kinyílt az új világ, magával ragadott minket a kísérleti nagyenergiás fizika birodalma.

Gyuri az NA49-ből kinövő NA61 kísérletnek egy ideig társ-szóvivője és az együttműködés tanácsának elnöke volt. Ezzel párhuzamosan megkezdte az előkészítő munkát a CERN Nagy Hadronütköztetőjén tervezett kísérletekre.

Irányítása alatt, a KFKI-RMKI kutatói készítették el CMS kísérlet egyik kaloriméterét. Csoportjának egyik feladata volt a nyomkövető detektor pozicionálása, a gyenge deformációk kiszűrése. **A kísérletek végül elvezettek a Higgs-bozon felfedezéséhez.** Fontos, kezdeményező szerepet játszott a Rubin György és Kiss Tivadar mérnökcsapata által megalkotott, a detektorok adatait nagy sebességgel elszállító, üvegszálalás átviteli eszköz (DDL) kifejlesztésében. Az elkészült berendezéseket több nagyenergiás kísérletben, elsőként az ALICE-nél alkalmazták.

Gyuri előre látta, hogy az LHC-n előálló hatalmas adattömeg klasszikus módszerekkel már nem lesz kezelhető. Kollégáival – köztük Ódor Gézával – egy asszociatív programozáson alapuló számítógép kifejlesztésében vett részt, amely több ezer processzort tartalmazott. A párhuzamos algoritmusok kérdésköre még nagyon hosszú ideig érdekelte, legutóbb Fülöp Ágnessel dolgozott ilyen eljárásokon. Az utolsó években erősen foglalkoztatta az adatfeldolgozás nem processzorokon, hanem programozható logikai kapukon történő közvetlen, digitális elektronikai megvalósítása, valamint ezek részecskefizikai, orvosi biológiai alkalmazásai.

Gyuri úttörő szerepet játszott új ötletek kidolgozásában, forradalmi elképzelések megismertetésében és terjesztésében. A neutrínók kölcsönhatásainak tanulmányozására megálmodott egy, az LHC protonjaival előállított nyalábot: a Genfi-tó vizét használta volna gigantikus detektorként. Élénken foglalkoztatták a müonokkal katalizált fúzió gyakorlati megvalósítási lehetőségei is. Itthon az elsők között ismerte fel a gerjesztett plazma által hátrahagyott térhullámmal működő gyorsítók jelentőségét. Reménykedett abban, hogy a TeV-ek után megnyílhatnak a magasabb energiatartományok, és felbonthatjuk az eddig pontszerűnek ismert kvarkokat.

Tisztelt gyászoló család! Tisztelt gyászoló barátok és kollégák!

Vesztergombi György hosszú ideig volt a KFKI/RMKI Részecskefizikai Főosztályának vezetője, tudományos tanácsadó, majd az MTA Wigner FK professzor emeritusa. Nagyon fontosnak tartotta az egyetemi hallgatók oktatását, a kapcsolattartást a fiatal kutatókkal. Az ELTE TTK Atomfizikai Tanszékén először címzetes egyetemi tanárrá, majd egyetemi tanárrá nevezték ki. Több, mint 25 éven át tanított kísérleti részecskefizikát, és számtalan tudományos diákköri, diploma- és doktori dolgozat témavezetője volt.

Munkája elismeréseként 1982-ben az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Schmid Rezső díját, 1992-ben az MTA Akadémiai Díját, 2009-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét vehette át. Szerteágazó ismeretterjesztő tevékenységét a Fizikai Szemle 1999-ben Nívódíjjal jutalmazta. Az MTA Fizikai Osztálya Részecskefizikai Tudományos Bizottságának, a Magyar CERN Bizottságnak, valamint számos CERN-központú testületnek volt tagja, magyar delegáltja vagy képviselője. A Magyar Tudományos Művek Tára több, mint 1100 tudományos közleményét tartja számon.

Az utolsó találkozás során már súlyos betegen, otthon, ágyban fekvé fogadott minket Hegyi Sanyi barátommal. Nagyon gyorsan a fizikára terelődött a beszélgetés: nagyintenzitású nyalábok, magfúzió, egybites processzor. Tele volt kidolgozott és még kidolgozásra váró, nagyszabású tervekkel. Tudta, hogy ezeket már nem ő valósítja meg. A végén egymásra nézve kezét fogtunk.

Személyében egy nagy hatású, sokoldalú, ötletekkel teli tudóst veszítettünk el. Gyuri tevékenységével sokaknak lendületet adott, kutatók új generációit indította el pályájukon, akik szellemi örökségét tovább viszik és emlékét jószívvel megőrzik.

Isten veled!